

Vyšla 106. epizóda Vedeckého podcastu SAV z festivalu Pohoda

11.9.2026 - Martin Bystriansky | SAV

Princezné, králi a život na hrade pôsobia v rozprávkach romanticky, skutočnosť stredoveku však bola podstatne tvrdšia. Detstvo členov panovníckych rodín určovala politika. Vzdelávanie a povinnosti sa výrazne líšili podľa pohlavia. V novej epizóde Vedeckého podcastu SAV sme na festivale Pohoda privítali historičku Danielu Dvořákovú z Historického ústavu SAV, v. v. i. V rozhovore s Petrom Boháčom približuje výchovu kráľovských detí, život žien v stredoveku aj detektívnu prácu historičky v archívoch.

Dvořáková priznáva, že ako dieťa chcela byť princeznou. Dnes by už túto možnosť odmietla. *„Princezné boli v podstate také figúrky na šachovnici. To bol nástroj politiky v stredoveku, výmena princezien na iné kráľovské dvory,“* vysvetľuje. Ich základnou úlohou bolo uzavrieť výhodný sobáš a zabezpečiť potomstvo.

Úplne iné očakávania boli kladené na budúcich kráľov. Zachovali sa dokonca príručky s presnými návodmi na ich výchovu. Jednu z nich napísal Enea Silvio Piccolomini, neskorší pápež Pius II., pre mladého Ladislava Pohrobka. Zdôrazňoval jazykové vzdelanie aj výber kvalitných učiteľov. *„Hlúpy učiteľ vie narobiť veľmi veľa škody a, bohužiaľ, práve tí hlúpejší si málokedy uvedomujú svoje limity,“* pripomína historička.

Postavenie žien však nebolo vždy iba pasívne. Niektoré panovníčky dokázali využiť vzdelanie, rodinné kontakty či schopnosť hospodáriť a výrazne zasiahli do politického života. Príkladom je Barbora Celjská, druhá manželka Žigmunda Luxemburského, ktorej sa Daniela Dvořáková dlhodobo venuje.

Práve jej príbeh ukazuje, prečo je práca historika podobná detektívke. Dvořáková pôvodne začínala písať knihu o údajne nevernej a negatívne vnímanej kráľovnej. Pramene ju však prinútili svoj pohľad úplne zmeniť. *„Tie pramene mi rozbili celý ten obraz a vznikol obraz úplne opačný,“* hovorí.

V rozhovore približuje aj prácu v európskych archívoch. Za mimoriadne cenný považuje archív Apoštolskej penitenciárie vo Vatikáne, ktorý historici prezývajú „archív svedomia“. Zachovali sa v ňom príbehy obyčajných stredovekých ľudí, ich previnenia, rodinné problémy či každodenné starosti. Práve takéto dokumenty umožňujú počuť hlas ľudí, ktorí by inak z dejín úplne zmizli.

Daniela Dvořáková upozorňuje aj na to, že uhorské dejiny nemožno od slovenských oddeliť. Územie dnešného Slovenska bolo ich prirodzenou súčasťou a sú rovnako našimi dejinami ako dejinami susedných krajín.

Ako vychovávali budúcich kráľov? Prečo by historička stredoveku nechcela byť princeznou? A ako môže jediná listina rehabilitovať človeka po stáročíach? Odpovede ponúka nová epizóda Vedeckého podcastu SAV.

Vedecký podcast SAV nájdete v podcastových aplikáciách PodBean, Apple Podcasts, na Spotify a na stránke www.podcasty.sme.sk. Rozhovor s Danielou Dvořákovou si môžete vypočuť aj priamo cez prehrávač vložený na konci textu alebo sledovať epizódu na YouTube kanáli Slovenskej akadémie vied.

Text: Martin Bystriansky

Foto: Katarína Gáliková

https://www.sav.sk?doc=services-news&lang=sk&news_no=13858&source_no=20